

GEPIDI

vo víre sťahovania národov

Najstaršie dejiny Gepidov ostávajú veľkou záhadou. Do dejín vstúpil tento kmeň pomerne neskoro a na rozdiel od iných významných germánskych kmeňov sa nikdy dlhodobšie neusadil na území Rímskej ríše. Nemal ani svojho dejepisca, ktorý by aspoň stručne zaznamenal spomienky na jeho blízke i dávnejšie udalosti, hrdinské príbehy či báje.

Dejiny germánskeho kmeňa od počiatkov po zánik

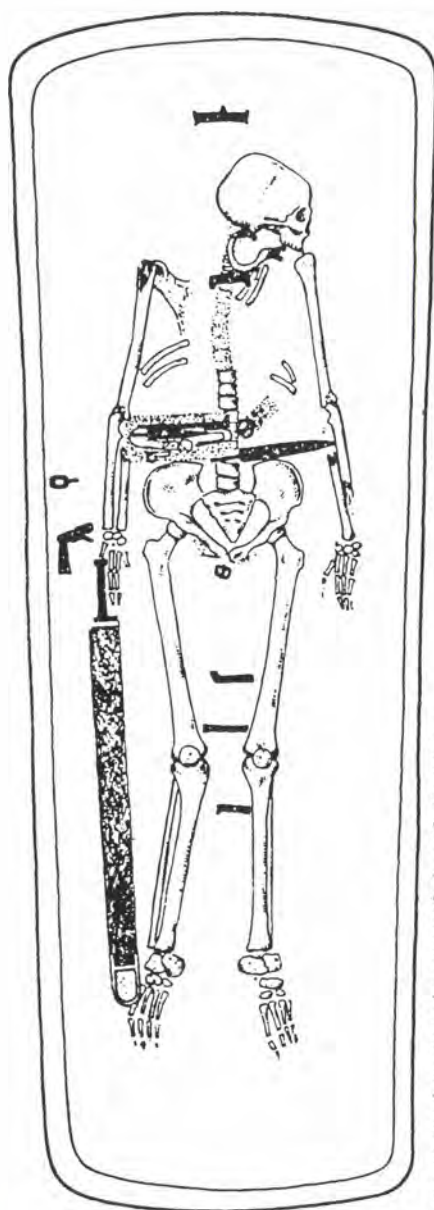
O Gepidoch nevedeli nič ani Tacitus, Plínius Starší, Strabón či Ptolemaios. Antickí autori si ich začali vši- mať, aj to iba okrajovo, až po roku 260 po Kristovi, keď spolu s Gótmí a inými germánskymi etnikami začali prenikať do rímskej provincie Dácia (dnešné Rumunsko) a podnikáť mohutné výpravy i do provincií nachádzajúcich sa južne od Dunaja.

V pátraní po najranejších stopách Gepidov sme odkázaní na Jordana, byzantského historika gótskeho pôvodu, žijúceho v 6. storočí. Podľa povesti, ktorú zachytil, sa Gepidi oddelili od veľkého kmeňa Gótotv, ktorí kedysi sídlili na ostrove *Scandza* v Škandinávii. Predstava o nej bola v tých časoch iná ako dnes a vzdelanci pod ňou chápali akékoľvek územie na severe Európy.

Góti vraj preplávali Baltské more na troch lodiach, ktoré mali symbolicky predstavovať neskoršie delenie na Vizigótotv, Ostrogótotv a Gepidov. Gepidi ako tretia vetva boli však ku Gótom zaradení až neskôr, zrejme pre blízkosť sídel a príbuznosť jazyka.

Posádky prvých dvoch člnov – Ostrogóti a Vizigóti – sa usídlili na pobreží, ktoré nazvali *Gothiscandza* – gótska *Scandza*. Keďže tretia loď dorazila k brehu ako posledná, posádka a následne celý kmeň dostali meno Gepidi, čo údajne malo pôvod v gótskom slove *gepanta* – lenivý. Žiadne gótske slovo s týmto či podobným významom však nepoznáme, navyše by bolo zvláštne, ak by kmeň prijal meno s hanlivým významom.

Gepidi, ako pokračuje Jordanes, sa usadili neďaleko Gótotv, v prímorskej oblasti na dolnom a strednom toku Visly s názvom *Spesis*. Ostrov v jej delte, ktorý obývali, pomenovali *Gepedios* – Gepidský ostrov. Prítomnosť Gótotv a Gepidov v tejto oblasti dokladajú aj početné archeologické nálezy. Zrejme až tu došlo k ich etnogenéze, keď

HROB GEPIDSKÉHO BOJOVNÍKA S DVOJSEČNÝM MEČOM PO BOKU

vytvorili samostatný kmeň, či dokonca spoločnosť kmeňov.

Presun do Karpatskej kotliny

Nie je jasné, aký vplyv mal výsledok markomanských vojen (166 – 180 po Kristovi) na germánske kmene na východe. Možno však predpokladať určitý tlak zo západu. Zvyšujúci sa početný stav obyvateľstva, roky slabšej úrody a následné pohyby západogermánskych kmeňov, ktorým sa nepodarilo preraziť cez rímsku hranicu na Dunaji, mohli spôsobiť, že sa Góti začali sťahovať na juh k Čiernemu moru.

Krátko po odchode Gótotv sa zrejme pohli aj Gepidi. Jordanes spája sťahovanie Gepidov iba s menom kráľa Fastidu, čím vzniká dojem, akoby presun kmeňa od Visly na juh trval len niekoľko rokov. Je však nepravdepodobné, že išlo o jednu veľkú organizovanú kmeňovú migráciu pod vedením jediného vodcu. Naopak, pod sťahovaním kmeňa si treba predstaviť presun mnohých menších skupín súčasne, ale oddelene a počas dlhšieho obdobia.

Rimania sa na hraniciach spočiatku stretávali iba s prieskumnými alebo útočnými oddielmi vlastných i najatých bojovníkov, ktorí mohli byť veľmi vzdialení od jadra svojho kmeňa. Etnicitu a meno prvého alebo vedúceho kmeňa, prípadne len jeho náčelníka, potom Rimania preniesli na celý zväz. Presuny germánskych kmeňov pocítila východná časť Rímskej ríše až začiatkom 3. storočia, keď sa na dolnom Dunaji objavili Góti. Sila a prudkosť útokov sa začali zvyšovať po roku 238, čo svedčí o narastajúcom napätí medzi samotnými barbarmi. Vpády v 50. a 60. rokoch 3. storočia nepodnikali už iba Góti, ale zúčastnili sa na nich aj germánski Vandali, Herulovia, Tajfalovia, Bastarnovia, Karpovia a kočovní Sarmati.

Do tohto obdobia kládla grécka **Veľkonočná kronika**, spísaná okolo roku 630, aj šarvátku s Gepidmi, v ktorej bol zranený spolucisár Filip Mladší (247 – 249). Roku 269 sa Gepidi spoločne s Gótmí a ďalšími kmeňmi zúčastnili na mohutnej výprave, ktorú cisár Claudius II. (268 – 270) zastavil pri meste *Naissos* (dnešný Niš v Srbsku). Nový cisár Aurelián (270 – 275) porazil Vandalov v Panónii, pričom ich presun do priestoru *Aquincy* (pri dnešnej Budapešti) roku 271 zrejme vyvolali Gepidi. V tom čase utrpeli niekoľko porážok aj samotní Góti a v 70. rokoch 3. storočia miznú Bastarnovia i Karpovia. Zdá sa, že práve presídlenie ich zvyškov na Balkán, odchod Vandalov z Potisie a stiahnutie sa Rimanov z Dácie po roku 271 boli zlomovými udalosťami, ktoré predurčili polohu a rozsah nových gepidských sídel. Roky 260 – 280 tak môžeme považovať za obdobie príchodu Gepidov do Karpatskej kotliny.

Boj o územie medzi jednotlivými kmeňmi pokračoval. Okolo roku 290 Fastidovi Gepidi porazili východných Burgundov, gótski Tervingovia v spojení s Tajfalmi zdolali Vandalov a nakoniec zastavili aj Gepidov, ktorí sa tlačili na juh. Keďže Gepidi neuspeli v snahe dostať sa k Dunaju, usadili sa v se-